

Stavros Stavrides

**KENTSEL
HETEROTOPYA**

Özgürleşme Mekânı Olarak Eşikler Kentine Doğru

Türkçesi: Ali Karatay

İÇİNDEKİLER

Fotoğraflar	7
Teşekkür	9

GİRİŞ

Mekânsal-Zamansal Eşikler ve Ötekilik Deneyimi.....	11
---	----

I. KISIM

I. BÖLÜM

Emsal Niteliğindeki Metropol Ritimleri ve Adacıklar Kenti....	27
---	----

II. BÖLÜM

Ritimler Yaratmak, İstisnada Yaşamak	61
--	----

II. KISIM

III. BÖLÜM

Walter Benjamin'in Eşikleri.....	85
----------------------------------	----

IV. BÖLÜM

Metropol Mekânında Gezinmek: Ötekilikle Bir Müzakere Formu Olarak Yürüme.....	103
--	-----

V. BÖLÜM

Teatrallik: Eşikler Yaratma Sanatı.....	115
---	-----

III. KISIM

VI. BÖLÜM

Heterotopyalar: Foucault'nun Ötekilik
Coğrafyasını Sahiplenmek.....143

VII. BÖLÜM

Zapatista Heterotopyalarında Kimlikler ve İsyân165

VIII. BÖLÜM

Aralık 2008 Atina Gençlik Ayaklanması:
Mümkün Bir Eşikler Kentinin Fragmanları189

Türkçe Baskıya Sonsöz

Kentsel Müşterekleştirme ve Eşikler Kenti213

Kaynakça 221

GİRİŞ

Mekânsal-Zamansal Eşikler ve Ötekilik Deneyimi

Radikal düşünce ve eylem, toplumun potansiyel özgürleştirici dönüşümünde mekânın rolü üzerine düşünmeye girişirken, onun toplumsal hayatı içerdiğini, sınırlarını belirlediğini ve böylece de tanımladığını peşinen varsaymak eğilimindedir. Özgürleşme mekânları, çoğu zaman ya savunulması gereken özgürleştirilmiş kaleler ya da kentin mekânsal düzeni içinde ötekiliğin adacıkları olarak tasavvur edilir. Ne var ki mekânı, toplumu içine alan basit bir kap değil de toplumsal pratiklerin şekillendirici bir unsuru olarak düşünmek önemlidir. Bu yüzden farklı bir gelecek tahayyül etmek, farklı toplumsal ilişkilerin yaratılmasına yardımcı olabilecek mekânsallıkları tecrübe etmeye ve kavramsallaştırmaya çalışmak anlamına gelir.

İnsanlar mekânı yalnızca tecrübe etmez, aynı zamanda onun aracılığıyla düşünür ve hayal kurarlar. Dolayısıyla mekân yalnızca (anamlı bir yaşam koşulu olarak deneyimlenen ve anlaşılan) halihazırdaki toplumsal dünyayı değil, eylem esinleyebilen ve kolektif düşleri ifade edebilen başka mümkün toplumsal dünyaları da şekillendirir.

Öyleyse mekânın potansiyel olarak özgürleşme süreciyle bağlantılı olduğu durumları keşfetmeye çalışırken, “özgürleşme mekânları” olduğu iddia edilen alanların keşfiyle yetinmeyiz. Özgürleşme bir süreçse eğer, yalnızca tanımlanmış özgürlük alanları oluşturmakla kalmayıp, dinamik dönüşümlere de yol açmak zorundadır. Böyle bir keşfin odak noktası somut mekânlar değil, mekânsal nitelikler olacaktır muhtemelen. Eşik fikri işte tam olarak bu düzeyde, özgürleşmenin mekânsal dinamiklerini yakalayan bir kavram olarak belirir. Sonraki bölümlerde göreceğimiz gibi, eşik alanlar değişimlere damgasını vurur, farklı alanlar arasındaki

karşılaştırmaları gösterir ve değişimler üreten bir edim olarak geçiş edimini düzenleyip ona anlam katar.

Bu kitabın temel argümanı, eşiklerin yaratılması ve toplumsal kullanımı sırasında potansiyel bir özgürleşme mekânsallığının ortaya çıktığıdır. Toplumsal mücadeleler ve hareketler, eşiklerin biçimlendirici potansiyelliklerine maruz kalır. Mücadele zarfında tecrübe edilen farklı bir hayatın fragmanları, eşik vasfına sahip mekânlarda ve zamanlarda şekillenir. Ne zaman ki insanlar eylemlerinin kolektif alışkanlıklarından farklı bir hale gelmekte olduğunun topluca farkına varır, işte o zaman karşılaştırma özgürleştirici bir hal alır.

Örtük ya da açık olarak müşterek hayatta değişimler yaratmayı amaçlayan mücadeleler, geçici ötekilik adacıkları yaratmakla kalmaz. Ötekilik çoğu kez ara mekânlar ve zamanlarda ikamet etmek biçiminde tecrübe edilir. Kendi kendisini örgütleyen bir muhitte, bu mekânlar ve zamanlar meclislerde, eylemlerde ya da ortak socalarda yaratılır. Bir isyancı Zapatista belediyesinde, kolektif şekilde kendi kaderini tayin etmenin yeni formları mekân içinde bir arada yaşamanın muğlak formlarını yarattıkça, eşikler de geleceği bugünden yaratmanın araçlarına dönüşür.

Hâkim düzenleyici değerlere kıyasla potansiyel olarak özgürleştirici bir niteliğe sahip ötekiliği bu yönüyle ele alabilmek demek, ötekiliğe açılan geçitler yaratabilmek demektir. Bu, aynı zamanda ötekiliği bir durum değil de bir süreç olarak anlayabilmek anlamına da gelir. Bu noktada özgürleşme hareketlerinin tetkik etmesi gereken önemli bir sanattan, insanların ötekiliği anlamasına, keşfetmesine, yaratmasına ve takdir etmesine yardım eden bir “eyleme sanatı”ndan bahsedilebilir.

İnsanlar ötekilikle gündelik karşılaşmaları içinde, ara alanların, yani eşiklerin yaratılmasına dayalı bir müzakere sanatı geliştirir. Özgürleştirici değişim dönemlerinde kolektif bir biçimde azami sınırlarına kadar hayata geçirilen şey işte bu sanattır.

Eşikler kentini, özgürleştirici bir gelecek yaratmayı amaçlayan çabalarla her birleştirildiğinde ortaya çıkan bu tür bir kolektif sana-

tın eseri olarak düşünebiliriz. Özgürleştirilmiş bir “halk kültürü”, öyle umuyoruz ki, ötekiliğe açılan bu eşiklerden dayanışma bağları ve yeni müşterek yaşam formları yaratacaktır.

Sınırların Ötesi

Öyle görünüyor ki birçok düşünür, insan yerleşimleri arasına sınırların konulmasını doğal sayıyor. Bu düşünürlerden bazıları, kendi bölgelerini belirleme süreci içindeki hayvanlara bakarak, tek bir varlığın ya da bir grubun hüküm sürdüğü bir alanın sınırlarını ifade etmek üzere bir tür doğal iradenin doğa üzerine işaretler koyduğunu ileri sürüyor. Böylece bölgesellik, düşmanlarla ya da rakiplerle mücadele sırasında hayatta kalma dürtüsünden doğan doğal bir ihtiyaç sayılıyor.

Bir alanın sınırlarını işaretlemenin, bu alanın potansiyel bir mücadele olarak tanımlanmasıyla el ele gittiği gerçekten de doğrudur. Bir alana sınır çizmek, bir kavgayı savuşturma çabasıymış gibi görünür, fakat ister istemez bir savaş ilanı anlamına da gelir.

Bununla birlikte yerleşkeler yaratan insanların sınır çizmesinin tek nedeni, kendisini çevreleyen ortamın düşmanlığını hissetmeden bir topluluğu bu sınırlar içinde korumak değildir. Sınırlar aynı zamanda aşılma için yaratılır. Sınırların geçilmesine, genellikle karmaşık bir nitelik arz eden bir dizi törensel eylem, sembolik jest ve hareket eşlik eder. İstila, sınırları aşmanın birçok olanaklı yoldan yalnızca birisidir. Öyleyse George Simmel’in şu iddiasına katılabiliriz: İnsan yalnızca “sınır koyan bir mahluk değil”, aynı zamanda “sınırları olmayan bir mahluktur” (Simmel 1997a, s. 69).

Bir çevreleme oluşumu, Simmel’in ifadesiyle, “her an bu sınırlamanın dışına çıkıp özgürlüğe adım atma olanağını” da içerir (a.g.y.). Eğer maddi yapılar olarak köprü ve kapı, bu aynı zamanda hem ayırma hem bağlama yeteneğini örnekliyorsa – ayrıca “insan daima ayırmak zorunda olan ve ayırmaksızın bağlayamayan bir birleştirici mahluk olduğu”na göre (a.g.y.)– o zaman sınır koymayı birçok olası anlamı içeren bir edim olarak anlamaya başlamalıyız: